

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
Кафедра загальної та клінічної психології

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«Психологічна допомога у надзвичайних ситуаціях»

Освітня програма «Реабілітаційна психологія»

Перший (бакалаврський) рівень вищої освіти

галузь знань 05 Соціальні та поведінкові науки

спеціальність 053 Психологія

факультет психології

Робоча програма із навчальної дисципліни «Психологічна допомога у надзвичайних ситуаціях» для студентів за спеціальністю 053 «Психологія», ОП «Реабілітаційна психологія» рівень вищої освіти – перший (бакалаврський). 2022

Розробники:

доцент кафедри загальної та клінічної психології Кулеша-Любінець М.М.

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри загальної та клінічної психології. Протокол № 1 від « 29 » серпня 2022 р.

Завідувач кафедри

загальної та клінічної психології

В. П. Москалець

Схвалено науково-методичною радою факультету психології
Протокол № 1 від “30” серпня 2022 р.

Голова

(підпис)

(Пілецька Л.С.)
(прізвище та ініціали)

© М.М. Кулеша-Любінець, 2022р.

© Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника, 2022 р.

Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітній рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів ЄКТС– 3	Галузь знань: 05 – соціальні та поведінкові науки	Нормативна дисципліна	
Модулів – 1	Спеціальність : 053 «Психологія»	Рік підготовки:	
Змістових модулів – 1		4-й	4-й
Індивідуальне науково-дослідне завдання		Семестр	
Загальна кількість годин – 90		2-й	2-й
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2 самостійної роботи студента – 5	Освітній рівень: перший (бакалаврський)	Лекції	
		12 год.	4 год.
		Практичні, семінарські	
		18 год.	6 год.
		Лабораторні	
		__ год.	__ год.
		Самостійна робота	
60 год.	80 год.		
		Вид контролю: екзамен	

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить:

для денної форми навчання – 33% / 67%

для заочної форми навчання – 11% / 89%

Мета та завдання навчального курсу

Основною **метою** навчального курсу є сформувати у студентів уявлення про закономірності функціонування психіки та життєдіяльності індивіда у зоні граничних можливостей та розвинути практичні навички надання психологічної допомоги в умовах надзвичайних ситуаціях природного, техногенного та соціального характеру.

Завдання вивчення навчального курсу:

- ознайомити студентів з фундаментальними дослідженнями вчених у галузі екстремальної психології;
- дати основи знань та сформувати практичні навички надання першої (екстреної) психологічної допомоги потерпілим у надзвичайних ситуаціях; ознайомити з психічними реакціями людини на травматичні події;
- сформувати у студентів пошуковий інтерес до проблеми діагностики та корекції гострих та посттравматичних стресових розладів у постраждалих внаслідок надзвичайних ситуацій різного генезу;
- навчити планувати психологічний супровід спеціалістів ризиконебезпечних професій;
- розвивати у студентів креативне мислення, навички самостійної роботи з літературою.

Місце курсу в системі професійної освіти

Курс «Психологічна допомога у надзвичайних ситуаціях» є навчальною дисципліною спеціальності 053 Психологія ОПП «Реабілітаційна психологія». Місце курсу визначається фундаментальною роллю для студентів-психологів теоретичних знань про закономірності функціонування психіки індивіда у зоні граничних можливостей і практичних навичок діагностики та корекції гострих і посттравматичних стресових розладів у потерпілих внаслідок природних, техногенних та соціальних надзвичайних ситуацій. Здобуті в результаті вивчення даної дисципліни знання, вміння та навички сприятимуть підвищенню рівня професійної компетентності студентів-психологів у сфері надання психологічної допомоги людям, які постраждали внаслідок надзвичайних ситуацій, і їх сім'ям, а також психологічної підтримки спеціалістів ризиконебезпечних професій.

Компетентності студентів

Інтегральна компетентність: Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у сфері психології, що передбачають застосування основних психологічних теорій та методів та характеризуються комплексністю і невизначеністю умов.

Загальні компетентності:

ЗК1. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК2. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.

ЗК6. Здатність приймати обґрунтовані рішення.

ЗК12. Здатність і готовність розуміти психологічний зміст суспільних процесів і впливати на них з позицій принципу гуманізму; діяти соціально відповідально та свідомо; ставитися з повагою до мультикультурності та різноманітності; спілкуватися українською мовою як усно, так і письмово у професійній діяльності, протидіяти її дискримінації.

Спеціальні компетентності:

СК2. Здатність до ретроспективного аналізу вітчизняного та зарубіжного досвіду розуміння природи виникнення, функціонування та розвитку психічних явищ.

СК3. Здатність до розуміння природи поведінки, діяльності та вчинків.

СК8. Здатність організовувати та здійснювати психологічну реабілітацію

СК10. Здатність дотримуватися норм професійної етики.

СК11. Здатність до особистісного та професійного самовдосконалення, навчання та саморозвитку, адаптація до нових ситуацій у сфері професійної діяльності.

Програмні результати навчання:

ПР1. Аналізувати та пояснювати психічні явища, ідентифікувати психологічні проблеми та пропонувати шляхи її розв'язання.

ПР2. Розуміти закономірності та особливості розвитку і функціонування психічних явищ в контексті професійних завдань.

ПР9. Пропонувати власні способи вирішення психологічних задач і проблем у процесі професійної діяльності, приймати та аргументувати власні рішення щодо їх розв'язання.

ПР15. Вміти розробляти та впроваджувати індивідуальні та групові програми психологічної реабілітації.

ПР17. Демонструвати соціально відповідальну та свідому поведінку,

ПР18. Виявляти та диференціювати проблеми збереження і відновлення психічного здоров'я та психологічного благополуччя.

ПР19. Організовувати і проводити реабілітаційно-психологічну роботу в умовах санаторно-курортного оздоровлення.

ПР20. Здійснювати моніторинг та якісну оцінку психологічного супроводу та психореабілітаційних програм.

Вимоги до рівня засвоєння змісту курсу

У результаті вивчення дисципліни студенти повинні **знати:**

- фундаментальні дослідження вчених в галузі екстремальної психології;
- теоретичні засади та понятійно-категоріальний апарат дисципліни;
- особливості дії психічної травми при надзвичайних ситуаціях;
- типові непатологічні та патологічні психічні реакції на травматичні події;
- чинники, що впливають на вірогідність розвитку негативних наслідків надзвичайної ситуації;
- періоди розвитку надзвичайної ситуації;
- основні напрямки першої (екстреної) психологічної допомоги потерпілим у надзвичайних ситуаціях;
- критерії діагностики та методи корекції гострих та посттравматичних стресових розладів;
- сучасні погляди на профілактику та корекцію психогенних розладів потерпілих у надзвичайних ситуаціях та рятувальників служби ДСНС, військовослужбовців та ін.;
- основні терапевтичні психотехніки роботи з постраждалими внаслідок природних, техногенних та соціальних надзвичайних ситуацій.

У результаті вивчення дисципліни студенти повинні **вміти:**

- вільно та адекватно користуватися спеціальною термінологією;
- належно орієнтуватися в основних проблемах екстремальної психології;
- аналізувати сучасні теоретичні підходи у вирішенні питання організації психологічної допомоги потерпілим у надзвичайних ситуаціях;
- діагностувати непатологічні та патологічні психічні реакції людини на травматичну ситуацію та надавати першу (екстрену) психологічну допомогу потерпілим у надзвичайних ситуаціях;
- організовувати психологічний супровід спеціалістів ризиконебезпечних професій;
- скласти програму психологічної допомоги постраждалим у надзвичайній ситуації.

Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Загальні теоретичні аспекти психологічної допомоги у надзвичайних ситуаціях

Тема 1. Загальні уявлення про предмет та завдання психологічної допомоги у надзвичайних ситуаціях

Мета. Розкрити сутність та описати різновиди надзвичайних ситуацій. Проаналізувати сучасний стан проблеми надання психологічної допомоги у надзвичайних ситуаціях у нашій країні та за кордоном.

Зміст. Психологічна допомога у надзвичайних ситуаціях: міждисциплінарне визначення. Предмет та завдання вивчення дисципліни. Взаємозв'язок дисципліни з іншими галузями науки. Надзвичайна ситуація та екстремальна ситуація: співвідношення понять. Різновиди стрес-факторів надзвичайної ситуації. Категорії визначення рівня надзвичайних ситуацій. Конфліктні та безконфліктні надзвичайні ситуації. Надзвичайні ситуації природного характеру. Надзвичайні ситуації техногенного характеру. Надзвичайні ситуації соціально-політичного характеру. Соціальні небезпеки, пов'язані із психічним впливом на людину, з фізичним впливом на людину, із вживанням психоактивних речовин, із захворюваннями, із суїцидом. Надзвичайні ситуації воєнного характеру. Надзвичайні ситуації загальнодержавного, регіонального, місцевого та об'єктового рівнів. Проблема екстремальності у сучасній психологічній науці.

Тема 2. Особливості дії психічної травми при надзвичайній ситуації

Мета. Здійснити теоретичний аналіз основних закономірностей розвитку вчення про психічну травму. Розкрити сутність психоемоційних реакцій та психопатологічних розладів людини внаслідок дії травмувальної ситуації.

Зміст. Психічна травма: історичний огляд проблеми. Чинники розвитку безпосередніх та віддалених негативних наслідків надзвичайних ситуацій. Періоди розвитку психотравмуючої ситуації. Непатологічні психоемоційні реакції на травматичну ситуацію. Психопатологічні психогенні розлади (психогенії) як хворобливі стани людей в умовах дії психічної травми у надзвичайних ситуаціях. Форми і методи психологічної роботи з психотравмою (психологічний дебрифінг, аутодебрифінг, група підтримки дітям та дорослим в гострому, хронічному та відстроченому стресовому розладі, програма подолання психічних травм дитинства та ін.). Соціально-психологічна адаптація постраждалих в надзвичайних ситуаціях до звичайних умов життєдіяльності.

Тема 3. Психологічні аспекти переживання гострого горя як анормальної життєвої кризи

Мета. Розкрити суть синдрому втрати та особливостей психологічної допомоги людям різного віку залежно від стадій переживання горя.

Зміст. Нормативна та анормальна криза. Синдром втрати (гострого горя). Горе як хвороба, як втрата прихильності, як втрата особистої свободи, як стрес. Стадії переживання гострого горя (Дж.Енджел, Дж.Тельтейбаум). Поведінкові реакції при неускладненому (нормальному, здоровому) горі. Форми дисфункціонального (патологічного, ускладненого) горя (Е.Ліндемманн): відсутнє горе, викривлене горе, перетворене (конвертоване) горе, хронічне горе, відстрочене горе, перебільшене горе, передбачене горе, «не вивільнене» горе. Ставлення до кризової ситуації. Основні принципи психологічної допомоги при гострому горі. Вікові особливості переживання горя. Реакція дітей та підлітків на смерть близької людини. Особливості психологічної допомоги особам залежно від стадії переживання горя.

Тема 4. Екстремальна професійно-психологічна підготовка персоналу ризиконебезпечних професій

Мета. Розкрити суть організації психологічної підготовки спеціалістів ризиконебезпечних професій. Здійснити аналіз сучасних психологічних технологій розвитку професійних якостей персоналу аварійно-рятувальних служб та військовослужбовців для роботи в умовах надзвичайних ситуаціях.

Зміст. Організація екстремальної професійно-психологічної підготовки персоналу аварійно-рятувальних служб та військовослужбовців. Сучасні психологічних технології розвитку професійних якостей персоналу аварійно-рятувальних служб та військовослужбовців для роботи в умовах надзвичайних ситуаціях. Методика перевірки та оцінки екстремальної психологічної готовності персоналу аварійно-рятувальних служб та військовослужбовців. Надійність професійної діяльності людини в умовах надзвичайних ситуацій. Внутрішні та зовнішні фактори надійності. Стратегії регуляції професійного стресу працівників «екстремальних» професій. Психічна адаптація до змінених умов існування. Принципи та методи зниження рівня психічних втрат та психічної недієздатності серед персоналу аварійно-рятувальних служб та військовослужбовців. Психологічне забезпечення відновлювального періоду діяльності спеціалістів ризиконебезпечних професій.

Змістовий модуль 2. Прикладні аспекти психологічної допомоги у надзвичайних ситуаціях

Тема 5. Екстрена психологічна допомога потерпілим у надзвичайній ситуації

Мета. Розкрити особливості надання першої (екстреної) психологічної допомоги потерпілим у надзвичайній ситуації в залежності від психогенних реакцій на травмувальні події.

Зміст. Поняття, мета та завдання першої (екстреної) психологічної допомоги (ППД) постраждалим у надзвичайній ситуації. Основні принципи надання першої психологічної допомоги у надзвичайних ситуаціях. Специфіка роботи психолога в екстремальних умовах. Основні напрямки роботи психолога в осередку НС. Особливості надання психологічної допомоги в осередку НС (робота психолога із жертвами, ізольованими в осередку НС; постраждалими безпосередньо фізично, психологічно, матеріально; очевидцями; спостерігачами; рятувальниками). Правила першої психологічної допомоги постраждалим в НС. Види першої психологічної допомоги людям в залежності від вираженої психогенної реакції на НС (шокові реакції, ступор, плач, паніка, істеричний розлад, агресія, рухове збудження, нервові тремтіння, апатія, страх). Особливості першої психологічної допомоги рятувальникам ДСНС.

Тема 6. Психологічна діагностика, корекція та профілактика в роботі з постраждалими у надзвичайних ситуаціях

Мета. Сформувані навички проводити психологічну діагностику, корекцію та психопрофілактику постраждалих у надзвичайних ситуаціях.

Зміст. Психологічна діагностика, корекція та профілактика в роботі з постраждалими у надзвичайних ситуаціях. Методи вивчення психічного стану, поведінки людини і групи у надзвичайних ситуаціях. Методи вивчення суб'єктивної значущості для людини психогенних ситуацій. Основні методики діагностики кризових станів. Використання проєктивних методів у психології надзвичайних ситуацій. Специфіка діагностики психічних станів у дітей, які пережили надзвичайні ситуації. Психологічна профілактика психічних розладів в осіб, які пережили надзвичайну ситуацію. Особливості групової психокорекції гострих та посттравматичних стресових станів потерпілих у надзвичайних ситуаціях. Стадії роботи з психотравмою: гостра фаза, фаза корекції і реабілітації. Мета, специфіка та завдання основних напрямків комплексної реабілітації постраждалих у надзвичайній ситуації.

Тема 7. Психологічна допомога постраждалим залежно від виду надзвичайної ситуації

Мета. Сформувані навички психологічної допомоги постраждалим залежно від виду надзвичайної ситуації.

Зміст. Психологія жертви. Поняття про синдром набутої безпорадності.. Організація психологічної допомоги потерпілим у НС природного характеру (на прикладі пандемії COVID-19). Психологічні наслідки тероризму. Діагностика психічних розладів і організація психологічної допомоги заручникам. Психологічні наслідки аварії на Чорнобильській АЕС. Особливості психологічної допомоги постраждалим внаслідок техногенних катастроф (на прикладі аварії на ЧАЕС). Психологічні наслідки, викликані воєнними діями (на прикладі України, Ізраїлю та ін.). «В'єтнамський синдром». Особливості психологічної допомоги учасникам бойових дій та їх сім'ям. Нормативно-правові документи, що регламентують проведення психологічної реабілітації військовослужбовців, їх сімей та постраждалих у війні в Україні. Специфіка організації психологічної реабілітації постраждалих внаслідок надзвичайних ситуацій в умовах санаторно-курортного оздоровлення. Психологія волонтерської діяльності. Психологічна допомога волонтерам, які займаються допомогою українським військовим.

Структура навчальної дисципліни

Назва змістових тем модуля	Кількість годин											
	Денна форма					Заочна форма						
	Усього	У тому числі					Усього	У тому числі				
		Л	П	лаб	Інд	С р		л	П	Лаб	Інд	ср
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Модуль 1												
Змістовий модуль 1. Загальні теоретичні аспекти психологічної допомоги у надзвичайних ситуаціях												
Тема 1. Загальні уявлення про предмет та завдання психологічної допомоги у надзвичайних ситуаціях	9	2	2			5	11	1	0			10
Тема 2. Особливості дії психічної травми при надзвичайній	14	2	2			10	15	1	2			12
Тема 3. Психологічні аспекти переживання гострого горя як анормальної життєвої кризи	9	2	2			5	11	0	1			10
Тема 4. Екстремальна професійно-психологічна підготовка персоналу ризиконебезпечних професій	12	0	2			10	12	0	0			12
Змістовий модуль 2. Прикладні аспекти психологічної допомоги у надзвичайних ситуаціях												
Тема 5. Екстрена психологічна допомога потерпілим у надзвичайній ситуації	16	2	4			10	14	1	1			12
Тема 6. Психологічна діагностика, корекція та профілактика в роботі з постраждалими у надзвичайних ситуаціях	14	2	2			10	13	1	0			12
Тема 7. Психологічна допомога постраждалим залежно від виду надзвичайної ситуації	16	2	4			10	14	0	2			12
Усього годин	90	12	18			60	90	4	6			80

Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна форма	Заочна форма
1	Тема 1. Загальні уявлення про предмет та завдання психологічної допомоги у надзвичайних ситуаціях	2	0
2	Тема 2. Особливості дії психічної травми при надзвичайній	2	2
3	Тема 3. Психологічні аспекти переживання гострого горя як аномальної життєвої кризи	2	1
4	Тема 4. Екстремальна професійно-психологічна підготовка персоналу ризиконебезпечних професій	2	0
5	Тема 5. Екстрена психологічна допомога потерпілим у надзвичайній ситуації	4	1
6	Тема 6. Психологічна діагностика, корекція та профілактика в роботі з постраждалими у надзвичайних ситуаціях	2	0
7	Тема 7. Психологічна допомога постраждалим залежно від виду надзвичайної ситуації	4	2

Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість Годин	
		Денна форма	Заочна форма
1	Тема 1. Загальні уявлення про предмет та завдання психологічної допомоги у надзвичайних ситуаціях	5	10
2	Тема 2. Особливості дії психічної травми при надзвичайній	10	12
3	Тема 3. Психологічні аспекти переживання гострого горя як аномальної життєвої кризи	5	10
4	Тема 4. Екстремальна професійно-психологічна підготовка персоналу ризиконебезпечних професій	10	12
5	Тема 5. Екстрена психологічна допомога потерпілим у надзвичайній ситуації	10	12
6	Тема 6. Психологічна діагностика, корекція та профілактика в роботі з постраждалими у надзвичайних ситуаціях	10	12
7	Тема 7. Психологічна допомога постраждалим залежно від виду надзвичайної ситуації	10	12
	Разом	60	80

Завдання для самостійної роботи

Семінарське заняття № 1

Тема: Загальні уявлення про предмет та завдання психологічної допомоги у надзвичайних ситуаціях

Ключові поняття: надзвичайна ситуація, екстремальна психологія, кризова психологія, психологічна допомога, екстремальна ситуація, надзвичайна ситуація (НС), конфліктні та безконфліктні НС, НС природного характеру, НС техногенного характеру, НС соціально-політичного характеру, НС воєнного характеру, надзвичайні ситуації загальнодержавного, регіонального, місцевого та об'єктового рівнів.

План заняття

1. Психологічна допомога у надзвичайних ситуацій: міждисциплінарний підхід. Предмет та завдання вивчення дисципліни.
2. Надзвичайна ситуація, екстремальна ситуація, кризова ситуація: співвідношення понять.
3. Різновиди стрес-факторів надзвичайної ситуації.
4. Різновиди надзвичайних ситуацій (конфліктні та безконфліктні; природного характеру, техногенного характеру, соціально-політичного характеру, воєнного характеру).
5. Критерії визначення рівня надзвичайної ситуації (загальнодержавного, регіонального, місцевого та об'єктового рівнів).

Завдання для самоконтролю, роздумів, дискусій

1. У чому полягає суть міждисциплінарного визначення психологічної допомоги у надзвичайних ситуаціях?
2. Які основні завдання вивчення навчальної дисципліни і як вона пов'язана з іншими галузями науки?
3. Назвіть подібність та відмінність у визначенні понять «надзвичайна ситуація» та «екстремальна ситуація».
4. Розкрийте зміст конфліктних та безконфліктних надзвичайних ситуацій.
5. Опишіть різновиди надзвичайних ситуацій згідно законодавства України.
6. Охарактеризуйте особливості проблеми екстремальності у сучасній психологічній науці.

Завдання для самостійної роботи студентів

1. Опрацювати рекомендовану літературу і підготуватись до виступу на семінарському занятті.
2. Проаналізувати сучасний стан проблеми надання психологічної допомоги у надзвичайних ситуаціях у нашій країні та за кордоном.
3. Законспектувати визначення таких понять: «ситуація», «надзвичайна ситуація», «екстремальна ситуація», «кризова ситуація», «складні життєві обставини», «аварія», «катастрофа».
4. Оформити різновиди надзвичайних ситуацій у вигляді асоціативної інтелект-карти на платформі Canva <http://surl.li/bywtv> (2 бали).

Тематика повідомлень, рефератів

1. Життєві кризи особистості.
2. Проблема екстремальності у сучасній психологічній науці.

Рекомендована література

1. Боснюк В. Ф. Психологічний спецпрактикум з екстремальної та кризової психології: курс лекцій. Х.: НУЦЗУ, 2021. 76 с. URL: <http://surl.li/ggffq>
2. Екстремальна психологія: Підручник / За заг. ред. проф. В.Тімченка. К.: ТОВ «Август Трейд», 2007. 502 с.
3. Дорожевець А. Когнітивні механізми адаптації до кризових подій. Психолог. 2004. №17 (травня). С.20-29.
4. Захист і самопоміч у надзвичайних ситуаціях : посібник для самостійного вивчення населенням способів захисту від надзвичайних ситуацій та дій у разі їх виникнення / за ред. С.І. Осипенко, О.В. Ткач. К., 2019. 48 с. URL: <http://surl.li/ggfew>
5. Постанова Кабінету Міністрів України від 24.03.2004 р. № 368 «Про затвердження Порядку класифікації надзвичайних ситуацій за їх рівнями» URL: <http://surl.li/giwv>

6. Психологія життєвої кризи / за ред. Титаренко Т.М. К.: Либідь, 1998. 348с.
7. Соціально-педагогічна та психологічна робота з дітьми у конфліктний та постконфліктний період : метод. рек. / Н.П. Бочкор, Є.В. Дубровська, О.В.Залеська та ін. Київ: МЖПЦ «Ла Страда-Україна», 2014. 84 с.

Семінарське заняття № 2

Тема: Особливості дії психічної травми при надзвичайній ситуації

Ключові поняття: психічна травма, непатологічна психоемоційна реакція, психопатологічні психогенні розлади (психогенії), дебрифінг, група підтримки, гострий, хронічний та відстрочений стресовий розлад.

План заняття

1. Психічна травма: короткий історичний огляд проблеми.
2. Чинники розвитку безпосередніх та віддалених негативних наслідків НС.
3. Періоди розвитку психотравмальної ситуації.
4. Непатологічні та патологічні психічні реакції людини на травматичні події у надзвичайних ситуаціях.
5. Форми і методи психологічної роботи з психотравмою.

Завдання для самоконтролю, роздумів, дискусій

1. Здійсніть теоретичний аналіз історії вчень про психічну травму.
2. Які чинники розвитку безпосередніх та віддалених негативних наслідків надзвичайної ситуації?
3. Охарактеризуйте основні періоди розвитку психотравмальної ситуації.
4. Опишіть непатологічні психоемоційні реакції людини на травматичні події у надзвичайних ситуаціях.
5. Назвіть основні психопатологічні психогенні розлади (психогенії) у надзвичайних ситуаціях.
6. Які форми і методи психологічної роботи з психотравмою?

Завдання для самостійної роботи студентів

1. Опрацювати рекомендовану літературу і підготуватись до виступу на семінарському занятті.
2. Законспектувати практичні методи у роботі з травмою на етапі переживання гострої психотравми, на етапі конфронтації з травмою, на етапі інтеграції травми у життєвий досвід (по 2 для кожного етапу – всього мінімум 6 психотехнік) (3 бали). Джерела: 1. Мороз Р. А. Психологія травмуючих ситуацій та надання психологічної допомоги: методичні рекомендації. Миколаїв: Іліон, 2016. 224 с.; Герман Дж. Психологічна травма та шлях до видужання: наслідки насильства – від знущань у сім'ї до політичного терору. Львів, 2019. 424 с.

Тематика повідомлень, рефератів

1. Стан тривоги як форма психічної реакції на травматичні події.
2. Страх людини в надзвичайних ситуаціях.
3. Депресія людей як типова реакція людей в надзвичайних ситуаціях.

Рекомендована література

1. Бессел ван дер Колк. Тіло веде лік. Як лишити психотравми в минулому. К. : Vivat, 2022. 624 с.
2. Бондаревська Л. Вплив травмуючих переживань на виникнення психічного вигорання. Психологія і суспільство. 2008. №2. С.185-188.
3. Герман Дж. Психологічна травма та шлях до видужання: наслідки насильства – від знущань у сім'ї до політичного терору. Львів, 2019. 424 с.
4. Католик Г. В., Корнієнко І. О. Техногенні катастрофи: психологічна допомога очевидцям, та постраждалим: Наук.-метод, зб. 2-ге вид., допов. Львів : Червона калина, 2003. 124 с.
5. Корнієнко І., Католик Г. Психологічна допомога дітям, що зазнали травми внаслідок катастрофи. Психолог. 2004. № 46 (грудень). С.8-12.
6. Мороз Р. А. Психологія травмуючих ситуацій та надання психологічної допомоги: методичні рекомендації. Миколаїв: Іліон. 2016. 224 с.
7. Лупко С. Стратегії подолання психічної травми. Соціальна психологія. 2004. №5(7). С.25-35.
8. Оніщенко Н. В. Основні етапи переживання психічної травми. URL: <http://surl.li/gkkzm>
9. Осадько О. Страх тривоги: специфіка психологічної допомоги. Психолог. 2004. 13 квітня. С.9-14.
10. Панок В. Г. Методичні підходи до надання психологічної допомоги потерпілим від техногенної

катастрофи / Центр, соц. експертиз і прогнозів ін.-ту соціол. НАН України та ін. К., 2019. 104 с. URL: <http://surl.li/fvltld>

11. Посібник з психічного здоров'я та психосоціальної підтримки Гуманітарна допомога в Україні та сусідніх країнах. URL: Inter-Agency Standing Committee, 2022.

12. Практична психосоматика: депресія. Навчальний посібник / За заг. ред. О. С. Чабана, О. О. Хаустової. 2-е видання, доповнене. К., 2021. 216 с.

13. Практична психосоматика: тривога. Навчальний посібник / За заг. ред. О. С. Чабана, О. О. Хаустової. К.: Видавничий дім Медкнига, 2022. 144 с.

14. Протокол діагностики та терапії ПТСР (NICE). URL: <http://surl.li/ggfgr>

15. Психологічна допомога дитині у психотравмуючій ситуації. Методичний посібник / Уклад. : Г.Б.Растроста. Суми. НВВ КЗ СОІППО: 2018. 64 с. URL: <http://surl.li/btwcj>

16. Ресурсна скриня: відео та матеріали з психологічної стійкості дітей. URL: <http://surl.li/ggdqa>

17. Титаренко Т. М. Психологічне здоров'я особистості: засоби самопомогли в умовах тривалої травматизації [Текст]: монографія. Кропивницький : Імекс-ЛТД, 2018. 160 с.

18. Туриніна О. Л. Психологія травмуючих ситуацій: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. К.: ДП "Вид. дім "Персонал", 2017. 160 с.

Семінарське заняття № 3

Тема: Психологічні аспекти переживання гострого горя як анормальної життєвої кризи

Ключові поняття: життєва криза, синдром втрати (гострого горя), стадії переживання гострого горя, відсутнє горе, викривлене горе, перетворене (конвертоване) горе, хронічне горе, відстрочене горе, перебільшене горе, передбачене горе, «не вивільнене» горе.

План заняття

1. Синдром втрати (гострого горя). Горе як хвороба, як втрата прихильності, як втрата особистої свободи, як стрес тощо.
2. Стадії переживання гострого горя (Дж.Енджел, Дж.Тельтейбаум).
3. Поведінкові реакції при неускладненому (нормальному, здоровому) горі.
4. Форми дисфункціонального (патологічного, ускладненого) горя (Е.Ліндемманн): відсутнє горе, викривлене горе, перетворене (конвертоване) горе, хронічне горе, відстрочене горе, перебільшене горе, передчасне горе, «невивільнене» горе.
5. Реакція дітей та підлітків на смерть близької людини.
6. Основні принципи психологічної допомоги при гострому горі.

Завдання для самоконтролю, роздумів, дискусій

1. Які основні клінічні ознаки синдрому втрати (гострого горя)?
2. Опишіть власне розуміння горя як хвороби, як втрати прихильності, як стресу.
3. Які є стадії переживання гострого горя (Дж.Енджел, Дж.Тельтейбаум)?
4. Опишіть поведінкові реакції при неускладненому (нормальному, здоровому) горі.
5. Які клінічні ознаки дисфункціонального горя?
6. Які вікові особливості переживання горя?
7. Визначте основні принципи психологічної допомоги при гострому горі.

Завдання для самостійної роботи студентів

1. Опрацювати рекомендовану літературу і підготуватись до виступу на семінарському занятті.
2. Опрацювати статті (усно): 1. Рибик Л. А. Психологічна допомога під час переживання втрати – чи можемо ми допомогти людям пережити горе? Литвиненко І.С. Розмова з дитиною про смерть (криза втрати). *PSYCHOLOGICAL JOURNAL*. 2018. №10 (20). С.61-77; 2. Козина Н. Як допомогти дітям пережити втрату близької людини. *Психолог*. 2004. 45 (грудень). С. 29-30; 3. Литвиненко І.С. Розмова з дитиною про смерть (криза втрати). *Практична психологія та соціальна робота*. 2009. № 9. С. 1-8.

Тематика повідомлень, рефератів

1. Психологічні особливості особистості, яка переживає втрату.
2. Психологічна допомога при перинатальній втраті.
3. Консультування суїцидальних клієнтів.

Рекомендована література

1. Бессел ван дер Колк. Тіло веде лік. Як лишити психотравми в минулому. К. : Vivat, 2022. 624 с.
2. Гриценок Л. Посттравматичний стресовий розлад у дітей: вікові особливості. *Психолог*. 2004. № 19 (травень). С. 10-16.
3. Козина Н. Як допомогти дітям пережити втрату близької людини. *Психолог*. 2004. 45 (грудень). С. 29-30.
4. Корнієнко І., Католик Г. Психологічна допомога дітям, що зазнали травми внаслідок катастрофи. *Психолог*. 2004. № 46 (грудень). С.8-12.
5. Литвиненко І.С. Розмова з дитиною про смерть (криза втрати). *Практична психологія та соціальна робота*. 2009. № 9. С. 1-8.
6. Основи реабілітаційної психології: подолання наслідків кризи. Навчальний посібник / за заг.ред Л. Гридковець. Том 3. Київ, 2018. 236 с. URL: <https://www.osce.org/files/f/documents/4/d/430841.pdf>
7. Психологічна допомога дитині у психотравмуючій ситуації. Методичний посібник / Уклад. : Г.Б.Растроста. Суми. НВВ КЗ СОІППО: 2018. 64 с. URL: <http://surl.li/btwcj>
8. Психологія життєвої кризи / під ред. Титаренко Т.М. К.: Либідь, 1998. 348с.
9. Рибик Л. А. Методика «Лабіринт. Шлях до себе» як інструмент групової корекції при психологічній травмі. *Актуальні проблеми психології*. 2017. Т. 11: *Психологія особистості. Психологічна допомога особистості*. Вип. 15. С. 437–450.
10. Рибик Л. А. Психологічна допомога під час переживання втрати – чи можемо ми допомогти людям пережити горе? Литвиненко І.С. Розмова з дитиною про смерть (криза втрати). *PSYCHOLOGICAL JOURNAL*. 2018. №10 (20). С.61-77.
11. Сантандер Хеґе та ін. Групи психологічної підтримки дорослих, які втратили близьких людей внаслідок різних обставин. Методичний посібник. 2017. 152 с.
12. Сулятицький І., Островська К., Осьодло В. та ін. Психолого-корекційний практикум травм війни: навч. посібник. Львів, 2019. 396 с.
13. Титаренко Т. М. Життєвий світ особистості: у межах і за межами буденності. К., 2003. 376 с.
14. Титаренко Т. М. Психологічне здоров'я особистості: засоби самопомоги в умовах тривалої травматизації [Текст]: монографія. Кропивницький : Імекс-ЛТД, 2018. 160 с.
15. Шевченко О.Т. Психологія кризових станів: Навч. Посібник. К.: Здоров'я, 2005. 120 с.

Семінарське заняття № 4

Тема: Екстремальна професійно-психологічна підготовка персоналу ризиконебезпечних професій

Ключові поняття : ризиконебезпечні професії, екстремальна психологічна готовність, надійність професійної діяльності, психічна недієздатність, регуляція професійного стресу, відновлюваний період професійної діяльності.

План заняття

1. Організація екстремальної професійно-психологічної підготовки персоналу аварійно-рятувальних служб та військовослужбовців.
2. Надійність професійної діяльності людини в умовах надзвичайних ситуацій. Внутрішні та зовнішні фактори надійності.
3. Особливості професійно-психологічного відбору працівників ризиконебезпечних професій (на прикладі ДСНС).
4. Принципи та методи зниження рівня психічних втрат та психічної недієздатності серед персоналу аварійно-рятувальних служб та військовослужбовців в умовах надзвичайної ситуації?
5. Психологічне забезпечення відновлювального періоду діяльності спеціалістів ризиконебезпечних професій.

Завдання для самоконтролю, роздумів, дискусій

1. У чому суть екстремальної професійно-психологічної підготовки персоналу аварійно-рятувальних служб та військовослужбовців?
2. Які є внутрішні та зовнішні фактори надійності професійної діяльності людини в умовах надзвичайних ситуацій?
3. Які особливості професійно-психологічного відбору працівників ризиконебезпечних професій (на прикладі ДСНС)?

4. Назвіть принципи надання психологічної допомоги працівникам ризиконебезпечних професій.
5. Опишіть стратегії регуляції професійного стресу у працівників ДСНС.
6. Які основні напрямки діяльності психологів щодо зниження рівня психічних втрат та психічної недієздатності серед персоналу аварійно-рятувальних служб та військовослужбовців?
7. Яке психологічне забезпечення відновлюваного періоду діяльності спеціалістів ризиконебезпечних професій?

Завдання для самостійної роботи студентів

1. Опрацювати рекомендовану літературу і підготуватись до виступу на семінарському занятті.
2. Опрацювати Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 31.08.2017 №747 «Про затвердження Порядку психологічного забезпечення в Державній службі України з надзвичайних ситуацій» URL: <http://surl.li/ggfxz> (усно).
3. Описати власне розуміння афоризмів: 1. «Життя проявляється не в станах, а в діях» (Антуан де Сент-Екзюпері, французький письменник); 2. «Якщо існує якийсь секрет успіху, він полягає в здатності прийняти точку зору іншої людини і бачити речі під її кутом зору так само добре, як під своїм власним» (Генрі Форд, американський промисловець, винахідник) (усно).

Тематика повідомлень, рефератів

1. Особливості надання психологічної допомоги рятувальникам, які були поранені (травмовані).
2. Психологічні особливості діяльності співробітника ДСНС України.
3. Профілактика емоційного вигорання серед персоналу ДСНС України.

Рекомендована література

1. Бондаревська Л. Вплив травмуючих переживань на виникнення психічного вигорання. *Психологія і суспільство*. 2008. №2. С.185-188.
2. Боснюк В. Ф. Психологічний спецпрактикум з екстремальної та кризової психології: курс лекцій. Х.: НУЦЗУ, 2021. 76 с. URL: <http://surl.li/ggffq>
3. Буцька Л., Шкраб»юк В., Кулеша-Любінець М. Сучасні концепції механізмів виникнення та розвитку больових синдромів невісцерального походження у осіб, що працюють в умовах високих психофізичних навантажень. Огляд літератури. DIGITAL TRANSFORMATION OF SOCIETY: THEORETICAL AND APPLIED APPROACHES / Edited by M. WierzbikStrońska, O.Nestorenko, Monograph 46, University of Technology, Katowice, 2021, 659 с., С. 535-548.
4. Галецька Інна, Сосновський Титус. Психологія здоров'я: теорія та практика. Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2006. 338 с. URL: <http://surl.li/ggfva>
5. Горбунова В.В., Карачевський А.Б., Климчук В.О., Нетлюх Г.С., Романчук О.І. Соціально-психологічна підтримка адаптації ветеранів АТО: посібник для ведучих груп : навчальний посібник. Львів : Інститут психічного здоров'я Українського католицького університету, 2016. 96 с. URL: <http://surl.li/fklpg>
6. Екстремальна психологія: Підручник / За заг. ред. проф. В.Тімченка. К.: ТОВ «Август Трейд», 2007. 502 с.
7. Кокун О.М., Агаєв Н.А., Пішко І.О., Лозінська Н.С., Остапчук В.В. Психологічна робота з військовослужбовцями - учасниками АТО на етапі відновлення: Методичний посібник. К.: НДЦ ГП ЗСУ, 2017. 282 с. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/84274034.pdf>
8. Захист і самопоміч у надзвичайних ситуаціях : посібник для самостійного вивчення населенням способів захисту від надзвичайних ситуацій та дій у разі їх виникнення / за ред. С.І. Осипенко, О.В. Ткач. К., 2019. 48 с. URL: <http://surl.li/ggfew>
9. Миронець С.М., Тімченко О.В. Негативні психічні стани рятувальників в умовах надзвичайної ситуації: Монографія. К.: Консультант, 2008. 232 с.
10. Москалець В. П. Психологія особистості. Підручник. К., 2021. 364 с.
11. Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 31.08.2017 №747 «Про затвердження Порядку психологічного забезпечення в Державній службі України з надзвичайних ситуацій» URL: <http://surl.li/ggfxz>
12. Невидимі наслідки війни. Як розпізнати? Як спілкуватись? Як допомогти подолати? Довідник для

широкого кола фахівців / за заг. ред. К. Возніцина, Л. Литвиненко. Київ, 2020. 192 с. URL: <http://surl.li/fvmje>

13. Посібник з психічного здоров'я та психосоціальної підтримки Гуманітарна допомога в Україні та сусідніх країнах. URL: Inter-Agency Standing Committee, 2022.
14. Сулятицький І., Островська К., Осьодло В. та ін. Психолого-корекційний практикум травм війни: навч. посібник. Львів, 2019. 396 с.
15. Як ти, брате? Посібники для психологічної допомоги. 2022. URL: <https://yakty.com.ua/>

Семінарські заняття № 5, 6

Тема: Екстрена психологічна допомога потерпілим у надзвичайній ситуації

Ключові поняття: перша (екстрена) психологічна допомога (ППД), правила ППД, жертви, ізольовані в осередку НС, постраждалі безпосередньо фізично, психологічно, матеріально в осередку НС, очевидці НС, спостерігачі в осередку НС, алгоритм дій, шоківі реакції, ступор, плач, паніка, істеричний розлад, агресія, рухове збудження, нервові тремтіння, апатія, страх.

План занять

1. Мета, завдання, принципи першої (екстреної) психологічної допомоги (ЕПД) потерпілим у надзвичайних ситуаціях.
2. Правила екстреної психологічної допомоги потерпілим в НС.
3. Види першої психологічної допомоги людям в залежності від вираженої психогенної реакції на НС (шоківі реакції, ступор, плач, паніка, істеричний розлад, агресія, рухове збудження, нервові тремтіння, апатія, страх).
4. Особливості надання психологічної допомоги в осередку НС (робота психолога із жертвами, ізольованими в осередку НС; постраждалими безпосередньо фізично, психологічно, матеріально; очевидцями; спостерігачами).
5. Особливості першої психологічної допомоги рятувальникам ДСНС в осередку НС.
6. Практикум (у міні-групах студенти відпрацьовують вміння надавати першу психологічну допомогу залежно від психічних реакцій на НС).

Завдання для самоконтролю, роздумів, дискусій

1. Які основні завдання першої (екстреної) психологічної допомоги в осередку НС?
2. Назвіть основні принципи екстреної психологічної допомоги потерпілим у надзвичайних ситуаціях.
3. Чим відрізняється робота психолога в осередку НС від звичайної терапевтичної ситуації?
4. Назвіть основні напрямки психопрофілактики та психотерапії в осередку надзвичайної ситуації.
5. Які правила першої (екстреної) психологічної допомоги потерпілим в НС.
6. Опишіть алгоритм дій психолога в осередку НС залежності від виду психічної реакції потерпілого (шоківі реакції, страх, плач, ступор, апатія, паніка, істеричний розлад, агресія, нервові тремтіння, рухове збудження).
7. Особливості надання психологічної допомоги в осередку НС (робота психолога із жертвами, ізольованими в осередку НС; постраждалими безпосередньо фізично, психологічно, матеріально; очевидцями; спостерігачами).
8. Які особливості першої психологічної допомоги рятувальникам ДСНС в осередку НС?

Завдання для самостійної роботи студентів

1. Опрацювати рекомендовану літературу і підготуватись до виступу на семінарському занятті.
2. Законспектувати алгоритми першої (екстреної) психологічної допомоги потерпілим залежно від вираженої психічної реакції на НС. У міні-групах студенти відпрацьовують вміння надання ППД (2 бали).
3. Проаналізувати особливості надання першої (екстреної) психологічної допомоги постраждалим при аваріях на шахтах (усно). Джерело: Лебедева С.Ю., Оніщенко Н.В., Тімченко О.В., Тітаренко Д.С., Ткач М.І., Христенко В.Є. Особливості надання екстреної психологічної допомоги

постраждалим при аваріях на шахтах Донеччини: монографія. Х.: НУЦЗУ, 2011. 219 с. URL: <http://surl.li/gkvwj>

Тематика повідомлень, рефератів

1. Основні механізми психологічного захисту у надзвичайних ситуаціях
2. Копінг-поведінка потерпілих у надзвичайних ситуаціях.
3. Роль почуття гумору у подоланні наслідків дії травматичної ситуації.

Рекомендована література

1. Боснюк В. Ф. Психологічний спецпрактикум з екстремальної та кризової психології: курс лекцій. Х.: НУЦЗУ, 2021. 76 с. URL: <http://surl.li/ggffq>
2. Екстремальна психологія: Підручник / За заг. ред. проф. В.Тімченка. К.: ТОВ «Август Трейд», 2007. 502 с.
3. Захист і самопоміч у надзвичайних ситуаціях : посібник для самостійного вивчення населенням способів захисту від надзвичайних ситуацій та дій у разі їх виникнення / за ред. С.І. Осипенко, О.В. Ткач. К., 2019. 48 с. URL: <http://surl.li/ggfew>
4. Лебедева С.Ю., Оніщенко Н.В., Тімченко О.В., Титаренко Д.С., Ткач М.І., Христенко В.Є. Особливості надання екстреної психологічної допомоги постраждалим при аваріях на шахтах Донеччини: монографія. Х.: НУЦЗУ, 2011. 219 с. URL: <http://surl.li/gkvwj>
5. Методичні рекомендації щодо першої психологічної допомоги сім'ям з дітьми, дітям, які перебувають у зоні збройного конфлікту / під заг. ред. Іванової О.Л. 2014.
6. Миронець С.М., Тімченко О.В. Негативні психічні стани рятувальників в умовах надзвичайної ситуації: Монографія. К.: Консультант, 2008. 232 с.
7. Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 31.08.2017 №747 «Про затвердження Порядку психологічного забезпечення в Державній службі України з надзвичайних ситуацій» URL: <http://surl.li/ggffxz>
8. Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 16.06.2014 р. № 398 «Порядок надання психологічної підтримки постраждалим при надзвичайній ситуації» URL: <http://surl.li/ggffsv>
9. Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 09.03.2022 р. № 441 «Про затвердження порядків надання домедичної допомоги особам при невідкладних станах» URL: <http://surl.li/ftfev>
10. Наказ МНС України від 27.02.2008 р. № 148 «Про створення позаштатних мобільних груп екстреної психологічної допомоги МНС».
11. Охорона психічного здоров'я в умовах війни / пер. з англ. Тетяна Семигіна, Ірина Павленко, Євгенія Овсяннікова [та ін.]. К. : Наш формат, 2017. 1068 с. URL: <http://surl.li/fvmij>
12. Панок В. Г. Методичні підходи до надання психологічної допомоги потерпілим від техногенної катастрофи / Центр, соц. експертиз і прогнозів ін.-ту соціол. НАН України та ін. К., 2019. 104 с. URL: <http://surl.li/fvltld>
13. Перша психологічна допомога: Посібник для працівників на місцях. К.: Університетське видавництво «ПУЛЬСАРИ», 2017. 66 с. URL: <http://surl.li/ggfgb>
14. Посібник з психічного здоров'я та психосоціальної підтримки Гуманітарна допомога в Україні та сусідніх країнах. I URL: [ner-Agency Standing Committee](http://www.ner-agency-standing-committee.org), 2022.
15. Сулятицький І., Островська К., Осьодло В. та ін. Психолого-корекційний практикум травм війни: навч. посібник. Львів, 2019. 396 с.

Семінарське заняття № 7

Тема: Психологічна діагностика, корекція та профілактика в роботі з постраждалими у надзвичайних ситуаціях

Ключові поняття: психодіагностика, психокорекція, психопрофілактика, реабілітація, психотехніки.

План заняття

1. Методи діагностики психічного стану потерпілих у НС.
2. Індивідуальної та групові методи психокорекції гострих та посттравматичних стресових розладів потерпілих у НС.
3. Мета, специфіка та завдання комплексної реабілітації потерпілих у НС.
4. Особливості психопрофілактики розладів психічного здоров'я осіб у НС.

5. Особливості надання психологічної допомоги дітям та підліткам в умовах НС.

Завдання для самоконтролю, роздумів, дискусій

1. В чому відмінність понять «метод», «методика», «методологія»?
2. Які основні методи дослідження психічного стану потерпілих у НС?
3. Опишіть методики діагностики стресу та посттравматичних стресових розладів.
4. В чому суть діагностики копінг-поведінки в надзвичайних ситуаціях?
5. Назвіть індивідуальні методи психологічної допомоги постраждалим у НС?
6. Які особливості групової психокорекції гострих та посттравматичних стресових станів потерпілих у НС?
7. Які завдання комплексної реабілітації потерпілих у НС.
8. Які особливості психопрофілактики розладів психічного здоров'я осіб у НС?

Завдання для самостійної роботи студентів

1. Опрацювати рекомендовану літературу і підготуватись до виступу на семінарському занятті.
2. Описати власне розуміння афоризмів (усно): «Той, хто не відчуває болю, рідко вірить в те, що він існує» (Семюел Джонсон, англійський письменник, лексикограф); «Сама впевненість в силах приховує в собі силу» (Боуві).
3. Прочитати та проаналізувати статті, зробити анотацію двох статей (на вибір) (3 бали). Джерела:
 1. Гриневич Є. Г., Лінський І. В. Надзвичайні ситуації і психічне здоров'я населення України. *Таврійський журнал психіатрії*. 2006. Т. 3, № 4 URL: <http://www.psychiatry.ua/articles/paper231.htm>
 2. Гриневич Є. Г. Комплексна соціально-психологічна та психотерапевтична допомога постраждалим внаслідок надзвичайних ситуацій, техногенних аварій та катастроф (загальні принципи, структура, мета й задачі, методичні підходи та заходи). *Новини української психіатрії*. Київ–Харків, 2007. URL: <http://www.psychiatry.ua/articles/paper237.htm>
 3. Гриневич Є. Г. Оцінка ефективності надання психолого-психіатричної та психотерапевтичної допомоги постраждалим внаслідок надзвичайних ситуацій. *Журнал психіатрії і медичної психології*. 2007. № 1. С. 32–40 URL: <http://www.psychiatry.ua/articles/paper236.htm>
 4. Корнієнко І., Католик Г. Психологічна допомога дітям, що зазнали травми внаслідок катастрофи. *Психолог*. 2004. № 46 (грудень). С.8-12.

Рекомендована література

1. Бессел ван дер Колк. Тіло веде лік. Як лишити психотравми в минулому. К. : Vivat, 2022. 624 с.
2. Боснюк В. Ф. Психологічний спецпрактикум з екстремальної та кризової психології: курс лекцій. Х.: НУЦЗУ, 2021. 76 с. URL: <http://surl.li/ggffq>
3. Боуен Деніс Вступ до клінічної психології. Курс лекцій; пер. О.Карабчук Київ: Горобець, 2018. 152 с.
4. Гриневич Є. Г., Лінський І. В. Надзвичайні ситуації і психічне здоров'я населення України. *Таврійський журнал психіатрії*. 2006. Т. 3, № 4. URL: <http://www.psychiatry.ua/articles/paper231.htm>
5. Гриневич Є. Г. Комплексна соціально-психологічна та психотерапевтична допомога постраждалим внаслідок надзвичайних ситуацій, техногенних аварій та катастроф (загальні принципи, структура, мета й задачі, методичні підходи та заходи). *Новини української психіатрії*. Київ–Харків, 2007. URL: <http://www.psychiatry.ua/articles/paper237.htm>
6. Гриневич Є. Г. Оцінка ефективності надання психолого-психіатричної та психотерапевтичної допомоги постраждалим внаслідок надзвичайних ситуацій. *Журнал психіатрії і медичної психології*. 2007. № 1. С. 32–40 URL: <http://www.psychiatry.ua/articles/paper236.htm>
7. Гриценко Л. Посттравматичний стресовий розлад у дітей: вікові особливості. *Психолог*. 2004. № 19 (травень). С. 10-16.
8. Галецька Інна, Сосновський Титус. Психологія здоров'я: теорія та практика. Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2006. 338 с. URL: <http://surl.li/ggfva>
9. Дорожевець А. Когнітивні механізми адаптації до кризових подій. *Психолог*. 2004. №17 (травня). С.20-29.
10. Екстремальна психологія: Підручник / За заг. ред. проф. В.Тімченка. К.: ТОВ «Август Трейд», 2007. 502 с.
11. Зливков В.Л., Лукомська С.О., Федан О.В. Психодіагностика особистості у кризових життєвих ситуаціях. К.: Педагогічна думка, 2016. 219 с.
12. Корнієнко І., Католик Г. Психологічна допомога дітям, що зазнали травми внаслідок катастрофи.

- Психолог.* 2004. № 46 (грудень). С.8-12.
13. Міщина Л. П., Кулеша-Любінець М. М. Психічне здоров'я як складова особистісного благополуччя. Психічне здоров'я як складова особистісного благополуччя. Сучасні тенденції спрямовані на збереження здоров'я людини. Збірник наукових праць. Харків, 2020. Вип.1. С.166-168.
 14. Мороз Р. А. Психологія травмуючих ситуацій та надання психологічної допомоги: методичні рекомендації. Миколаїв: Ілліон. 2016. 224 с.
 15. Мурджані А. Сила емпатії, переваги чутливості в цьому жорсткому світі / пер. з англ. Т. Кільчук. К., 2021. 208 с.
 16. Мур Томас. Піклування про душу: як сповнити глибиною і сенсом щоденне життя / пер. з англ. О. Демиденко; за фах.ред. Д. Зелеського і О. Фешовця. Львів: Вид-во «Астролябія», 2020. 448 с.
 17. Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 31.08.2017 №747 «Про затвердження Порядку психологічного забезпечення в Державній службі України з надзвичайних ситуацій» URL: <http://surl.li/ggfxz>
 18. Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 16.06.2014 р. № 398 «Порядок надання психологічної підтримки постраждалим при надзвичайній ситуації» URL: <http://surl.li/ggfsv>
 19. Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 09.03.2022 р. № 441 «Про затвердження порядків надання домедичної допомоги особам при невідкладних станах» URL: <http://surl.li/ftfev>
 20. Наказ Міністерства соціальної політики України від 01.06.2018 р. № 810 «Про затвердження Стандарту психологічної діагностики та форм документів з організації психологічної реабілітації учасників антитерористичної операції та постраждалих учасників Революції Гідності» URL: <http://surl.li/ggdjn>
 21. Наказ Міністерства у справах ветеранів України від 13.06.2022 р. № 96 «Про затвердження форм індивідуального плану, угоди про здійснення психологічної реабілітації, картки психологічного супроводження отримувача послуг із психологічної реабілітації» URL: <http://surl.li/ggdfq>
 22. Основи реабілітаційної психології: подолання наслідків кризи. Навчальний посібник / за заг.ред Л. Гридковець. Том 3. Київ, 2018. 236 с. URL: <https://www.osce.org/files/f/documents/4/d/430841.pdf>
 23. Посібник з психічного здоров'я та психосоціальної підтримки Гуманітарна допомога в Україні та сусідніх країнах. URL: [Inter-Agency Standing Committee](https://www.osce.org/files/f/documents/4/d/430841.pdf), 2022.
 24. Постанова Кабінету Міністрів України від 29.11.2022 р. № 1338 «Порядок та умови надання безоплатної психологічної допомоги особам, які звільняються або звільнені з військової служби, з числа ветеранів війни, осіб, які мають особливі заслуги перед Батьківщиною, членам сімей таких осіб та членам сімей загиблих (померлих) ветеранів війни і членам сімей загиблих (померлих) Захисників та Захисниць України відповідно до [Закону України](#) “Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту” URL: <http://surl.li/ecmez>
 25. Практична психосоматика: депресія. Навчальний посібник / За заг. ред. О. С. Чабана, О. О. Хаустової. 2-е видання, доповнене. К., 2021. 216 с.
 26. Практична психосоматика: діагностичні шкали. Навчальний посібник / За заг. ред. О. С. Чабана, О. О. Хаустової. К.: ВНТУ, 2018. 108 с.
 27. Сантандер Хеґе та ін. Групи психологічної підтримки дорослих, які втратили близьких людей внаслідок різних обставин. Методичний посібник. 2017. 152 с.
 28. Соціально-педагогічна та психологічна робота з дітьми у конфліктний та постконфліктний період : метод. рек. / Н.П. Бочкор, Є.В. Дубровська, О.В.Залеська та ін. Київ: МЖПЦ «Ла Страда-Україна», 2014. 84 с.
 29. Сулятицький І., Островська К., Осьодло В. та ін. Психолого-корекційний практикум травм війни: навч. посібник. Львів, 2019. 396 с.
 30. Як говорити з дитиною про війну? 2022 URL: <http://surl.li/ggdrm>
 31. Lazorko, O., Koval, S., Hrek, O., Shkrabiuk, V., Kulesha-Liubinets, M., & Bihun, N. Psychological Security of the Individual as a Functional Component of Professional Activity. *BRAIN. Broad Research in Artificial Intelligence and Neuroscience*, 2021, 12(4), 455-473. URL: <https://doi.org/10.18662/brain/12.4/259>
 32. Voskoboinikova V. V., Kalko K. O., Kulesha-Liubinets M. M., Nikolaievskaya Yu. V., Samoiliuk O. V., Rybalko P., Drogovoz S. M. [THE EFFECTIVENESS OF MUSIC THERAPY AS A NON-DRUG](#)

Семінарські заняття № 8, 9

Тема: Психологічна допомога постраждалим залежно від виду надзвичайної ситуації

Ключові поняття: жертва, синдром набутою безпорадності, стихійні лиха, пандемія, тероризм, теракт, заручники, «стокгольмський синдром», техногенна катастрофа, учасники бойових дій, воєнно-травматичний стрес, «в'єтнамський синдром», санаторно-курортне оздоровлення, волонтерська діяльність.

План занять

1. Психологія жертви. Поняття про синдром набутої безпорадності.
2. Організація психологічної допомоги потерпілим у НС природного характеру (на прикладі пандемії COVID-19).
3. Психологія тероризму. Портрет терориста. Особливості психологічної допомоги заручникам.
4. Психологічні наслідки техногенних катастроф. Особливості психологічної допомоги потерпілим у НС техногенного характеру (на прикладі аварії на ЧАЕС).
5. Психологічні наслідки, викликані воєнними діями. Особливості психологічної допомоги учасникам бойових дій та їх сім'ям.
6. Психологічна допомога волонтерам, які займаються допомогою українським військовим в умовах війни.
7. Специфіка організації психологічної реабілітації постраждалих внаслідок надзвичайних ситуацій в умовах санаторно-курортного оздоровлення.
8. Практикум (захист проєктів програм психологічної допомоги потерпілим у надзвичайних ситуаціях у формі мультимедійних презентацій).

Завдання для самоконтролю, роздумів, дискусій

1. Що є предметом вивчення віктимології?
2. Опишіть етіологію і патогенез синдрому набутої безпорадності.
3. В чому суть психологічної допомоги потерпілим у НС природного характеру (на прикладі пандемії COVID-19)?
4. Який психологічний портрет терориста?
5. Які психологічні наслідки тероризму у світі?
6. У чому проявляється специфіка психологічної допомоги заручникам терактів?
7. Які психологічні наслідки аварії на Чорнобильській АЕС?
8. У чому суть психологічної допомоги потерпілим у НС техногенного характеру (на прикладі аварії на ЧАЕС)?
9. Які особливості психологічної допомоги учасникам бойових дій та їх сім'ям?
10. У чому суть психологічної допомоги волонтерам, які займаються допомогою українським військовим в умовах війни?
11. Яка специфіка організації психологічної реабілітації постраждалих внаслідок надзвичайних ситуацій в умовах санаторно-курортного оздоровлення?

Завдання для самостійної роботи студентів

1. Опрацювати рекомендовану літературу і підготуватись до виступу на семінарському занятті.
2. Описати власне розуміння афоризмів (усно): *«Гірше, ніж війна, – страх перед війною»* (Луцій Анней Сенека, римський філософ і письменник); *«Справжній оптимізм базується не на переконанні, що все буде добре, а на переконанні, що не все буде погано»* (Дютур); *«Песимізм — це настрій, оптимізм - це воля»* (Рене Ален, французький кінорежисер).
3. Здійснити підбір покликань на телеграм-канали та інші онлайн-ресурси для надання психологічної допомоги потерпілим унаслідок НС (не менше п'яти) (2 бали).
4. Розробити проєкт програми психологічної допомоги потерпілим від стихійного лиха, техногенної катастрофи, терористичного нападу, воєнних дій та ін. (на вибір). Для виконання завдання студенти поділяються на міні-групи по 2-3 студента і проєкт програми презентують за допомогою мультимедійних засобів (3 бали).

Тематика повідомлень, рефератів

1. Психічні травми, викликані воєнними діями.
2. Віддалені наслідки аварії на Чорнобильській АЕС: медико-психологічний аспект.
3. Психологічні наслідки насильства над жінками (домашнє, сексуальне).
4. Методика психологічної допомоги потерпілим від насильства.

Рекомендована література

1. Бессел ван дер Колк. Тіло веде лік. Як лишити психотравми в минулому. К. : Vivat, 2022. 624 с.
2. Ведмідь Н. Методологічні основи типізації суб'єктів санаторно-курортної діяльності. Вісник КНТЕУ. 2012. № 6. С. 72-83. URL: <http://visnik.knute.edu.ua/files/2012/06/8.pdf>
3. Галецька Інна, Сосновський Титус. Психологія здоров'я: теорія та практика. Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2006. 338 с. <http://surl.li/ggfva>
4. Герман Дж. Психологічна травма та шлях до видужання: наслідки насильства – від знущань у сім'ї до політичного терору. Львів, 2019. 424 с.
5. Горбунова В.В., Карачевський А.Б., Климчук В.О., Нетлюх Г.С., Романчук О.І. Соціально-психологічна підтримка адаптації ветеранів АТО: посібник для ведучих груп : навчальний посібник. Львів : Інститут психічного здоров'я Українського католицького університету, 2016. 96 с. URL: <http://surl.li/fklpg>
6. Екстремальна психологія: Підручник / За заг. ред. проф. В.Тімченка. К.: ТОВ «Август Трейд», 2007. 502 с.
7. Захист і самопоміч у надзвичайних ситуаціях : посібник для самостійного вивчення населенням способів захисту від надзвичайних ситуацій та дій у разі їх виникнення / за ред. С.І. Осипенко, О.В. Ткач. К., 2019. 48 с. <http://surl.li/ggfew>
8. Зрозуміло! ОНЛАЙН-КУРС «ПСИХОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА ДОРΟΣЛИХ ТА ДІТЕЙ ПІД ЧАС ПОВІТРЯНОЇ ТРИВОГИ У ШКОЛІ» <https://zrozumilo.in.ua/search-courses/>
9. Кердивар В.В., Христенко В. Є. Синдром жертви у внутрішньо переміщених осіб із зони локального воєнного конфлікту. Харків, 2021. 143 с. <http://surl.li/glboz>
10. Кокун О.М., Агаєв Н.А., Пішко І.О., Лозінська Н.С., Остапчук В.В. Психологічна робота з військовослужбовцями – учасниками АТО на етапі відновлення: Методичний посібник. К.: НДЦ ГП ЗСУ, 2017. 282 с. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/84274034.pdf>
11. Кулеша-Любінець М.М., Олійник Д.В., Лосяк Н.І. Абетка психічного здоров'я як медіапсихологічний ресурс у період пандемії COVID-19. Медіаторчість в сучасних реаліях: протистояння медіатравмі. Видання третє. Матеріали Всеукраїнської наукової інтернет-конференції (з міжнародною участю) (м. Київ, 19 червня 2020 р.); [укладач Чаплінська Ю.С.]. 2020. URL: <http://surl.li/gledg>
12. Курортологія та курорти України : навч. посіб. для самостійної роботи студентів VI курсу медичних факультетів при підготовці до практичних занять з навчальної дисципліни «Медична реабілітація» / уклад. С. М. Малахова, О. О. Черепок, Н. Г. Волох. Запоріжжя : ЗДМУ, 2019. 105 с. URL: <http://surl.li/ggfgm>
13. Міщина Л. П., Кулеша-Любінець М. М. Психічне здоров'я як складова особистісного благополуччя. Психічне здоров'я як складова особистісного благополуччя. Сучасні тенденції спрямовані на збереження здоров'я людини. Збірник наукових праць. Харків, 2020. Вип.1.С.166-168.
14. Москалець В. П. Психологія особистості. Підручник. К., 2021. 364 с.
15. Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 16.06.2014 р. № 398 «Порядок надання психологічної підтримки постраждалим при надзвичайній ситуації» <http://surl.li/ggfsv>
16. Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 09.03.2022 р. № 441 «Про затвердження порядків надання домедичної допомоги особам при невідкладних станах» <http://surl.li/ftfev>
17. Наказ Міністерства у справах ветеранів України від 13.06.2022 р. № 96 «Про затвердження форм індивідуального плану, угоди про здійснення психологічної реабілітації, картки психологічного супроводження отримувача послуг із психологічної реабілітації» <http://surl.li/ggdfq>
18. Невидимі наслідки війни. Як розпізнати? Як спілкуватись? Як допомогти подолати? Довідник для широкого кола фахівців / за заг. ред. К. Возніцина, Л. Литвиненко. Київ, 2020. 192 с. URL: <http://surl.li/fvmje>
19. Основи реабілітаційної психології: подолання наслідків кризи. Навчальний посібник / за заг.ред

- Л. Гридковець. Том 3. Київ, 2018. 236 с. URL: <https://www.osce.org/files/f/documents/4/d/430841.pdf>
20. Охорона психічного здоров'я в умовах війни / пер. з англ. Тетяна Семигіна, Ірина Павленко, Євгенія Овсяннікова [та ін.]. К. : Наш формат, 2017. 1068 с. URL: <http://surl.li/fvmij>
 21. Панок В. Г. Методичні підходи до надання психологічної допомоги потерпілим від техногенної катастрофи / Центр, соц. експертиз і прогнозів ін.-ту соціол. НАН України та ін. К., 2019. 104 с. URL: <http://surl.li/fvlttd>
 22. Посібник з психічного здоров'я та психосоціальної підтримки Гуманітарна допомога в Україні та сусідніх країнах. [Inter-Agency Standing Committee](https://www.inter-agency-standing-committee.org/), 2022.
 23. Постанова Кабінету Міністрів України від 29.11.2022 р. № 1338 «Порядок та умови надання безоплатної психологічної допомоги особам, які звільняються або звільнені з військової служби, з числа ветеранів війни, осіб, які мають особливі заслуги перед Батьківщиною, членам сімей таких осіб та членам сімей загиблих (померлих) ветеранів війни і членам сімей загиблих (померлих) Захисників та Захисниць України відповідно до [Закону України](#) “Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту” <http://surl.li/ecmez>
 24. Практична психосоматика: депресія. Навчальний посібник / За заг. ред. О. С. Чабана, О. О. Хаустової. 2-е видання, доповнене. К., 2021. 216 с.
 25. Протокол діагностики та терапії ПТСП (NICE). URL: <http://surl.li/ggfggr>
 26. Сулятицький І., Островська К., Осьодло В. та ін. Психолого-корекційний практикум травм війни: навч. посібник. Львів, 2019. 396 с.
 27. Тероризм: теоретико-прикладні аспекти: навчальний посібник / кол. авторів; за заг. ред. проф. В.К. Грищука. Львів: ЛьвДУВС, 2011. 328 с. URL: <http://surl.li/ggfggg>
 28. Туриніна О. Л. Психологія травмуючих ситуацій: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. К.: ДП “Вид. дім “Персонал”, 2017. 160 с.
 29. Ти як? Всеукраїнська програма ментального здоров'я. 2022 <https://howareu.com/>
 30. Христенко В.Е. Психологія жертви: Навч. посібн. Х., 2001. 256 с.
 31. Як говорити з дитиною про війну? 2022 <http://surl.li/ggdrmm>
 32. Як ти, брате? Посібники для психологічної допомоги. 2022 <https://yakty.com.ua/>
 33. Kulesha-Liubinet M., Ruban E. Features of the Idea of University Students About Mental Health. Conference materials Mental Health Global Challenges of XXI Century, Lviv, 2019. Retrieved from <https://mhgc21.org/dataset-static/74/137/Kulesha-Liubinet--Ruban.pdf>
 34. Lazorko, O., Koval, S., Hrek, O., Shkrabiuk, V., Kulesha-Liubinet, M., & Bihun, N. Psychological Security of the Individual as a Functional Component of Professional Activity. BRAIN. Broad Research in Artificial Intelligence and Neuroscience, 2021, 12(4), 455-473. URL: <https://doi.org/10.18662/brain/12.4/259>
 35. Vasylieva, N., Kulesha-Liubinet, M., Trubaieva, K., Dub, M., Ribtsun, Y., & Ivantsev, N. Speech Therapy as a Component of Comprehensive Rehabilitation of Patients with Acute Impairment of Cerebral Circulation. BRAIN. Broad Research in Artificial Intelligence and Neuroscience, 2022, 13(3), 181-194. URL: <https://doi.org/10.18662/brain/13.3/361>
 36. Voskoboinikova V. V., Kalko K. O., Kulesha-Liubinet M. M., Nikolaievskaya Yu. V., Samoiliuk O. V., Rybalko P., Drogovoz S. M. THE EFFECTIVENESS OF MUSIC THERAPY AS A NON-DRUG APPROACH TO THE CORRECTION OF VARIOUS PATHOLOGICAL PROCESSES IN THE BODY. URL: <http://surl.li/ggfhf>

Індивідуальні завдання

Робота над науково-понятійним апаратом з курсу “Психологічна допомога у надзвичайних ситуаціях”, опрацювання додаткової психологічної літератури з тем, що вивчаються; анотування і конспектування першоджерел, підготовка реферату, розробка програми психологічної допомоги постраждалим від стихійного лиха, техногенної катастрофи, теракту, воєнних дій (за вибором студента).

Методи навчання

Під час проведення семінарських занять використовуються такі методи навчання: пояснювально-ілюстративний, репродуктивний, проблемно-пошуковий, активні методи навчання (аналіз ситуацій, метод дискусій, «мозговий штурм», метод ситуаційно-рольових

ігор, вирішення психологічних практично-орієнтованих завдань (кейсів), мультимедійні презентації та ін.).

Форми та методи контролю

Навчальні тести, усне опитування, контрольна робота, самостійна робота, екзамен.

Основними критеріями, що характеризують рівень компетентності студента при оцінюванні результатів навчання з навчальної дисципліни, є: - своєчасне і у повному обсязі виконання всіх навчальних завдань, що передбачені робочою програмою навчальної дисципліни; - глибина і характер знань навчального матеріалу за змістом навчальної дисципліни, що міститься в основних та додаткових рекомендованих літературних джерелах; - вміння самостійно аналізувати явища, що вивчаються, у їх взаємозв'язку та розвитку; - вміння застосовувати методи психологічної діагностики та психопрофілактики на практиці; - вміння застосовувати теоретичні положення під час розв'язання практичних задач.

Оцінювання знань студентів здійснюється за 100-бальною шкалою, де 50 балів відводиться на оцінку усних та письмових відповідей студентів (тестування, презентації, виконання самостійної роботи та контрольної роботи) і 50 балів – на оцінювання відповідей студентів на екзамені.

Накопичування балів під час вивчення дисципліни

Види навчальної роботи	Максимальна кількість балів
Лекції (тестування)	10
Семінарські заняття	15
Контрольна робота	10
Самостійна робота	15
Екзамен	50
Разом	100

Поточний та модульний контроль (50 балів). На семінарських заняттях студенти за усну відповідь та письмову відповідь (тестування) максимально можуть отримати 5 балів. При цьому, студенти здійснюють огляд літератури за ключовими поняттями теми, анують та конспектують першоджерела, дискутують з приводу ефективних методів психологічної допомоги у надзвичайних ситуаціях, аналізують різні види групової та індивідуальної роботи з постраждалими. Усне опитування студентів може здійснюватись індивідуально та фронтально.

Оцінка **«відмінно»** ставиться за наявність у студента вичерпних і правильних знань щодо головних проблем курсу, розгляду яких були присвячені лекційні та семінарські заняття. Притім, знання мають бути осмисленими, що виявляється у повноті та адекватності їх пояснення. Вміння підходити до виконання завдань не лише у форматі репродукції, а й з елементами креативності.

Оцінка **«добре»** ставиться за наявність у студента знань щодо більшості тем з дисципліни «Психологічна допомога у надзвичайних ситуаціях», що передбачені робочою програмою. Притім, знання характеризуються адекватністю, але є частково усвідомленими (студент за формою відповідає правильно, а пояснити смисл може не завжди).

Оцінка **«задовільно»** ставиться за наявність у студента фрагментарних знань з дисципліни, які при цьому не завжди точно ним розуміються і недостатньо повно вербалізуються.

Оцінка **«незадовільно»** ставиться за відсутність у студента знань щодо головних проблем з дисципліни «Психологічна допомога у надзвичайних ситуаціях», або ж за наявність часткових знань, які він неправильно розуміє і неправильно трактує.

Самостійна робота. Самостійна робота студентів забезпечує підготовку студента до аудиторних занять і контрольних заходів. Результати цієї підготовки виявляються в активності

студента на заняттях, при виконанні ним контрольних робіт, тестових завдань й інших видів робіт. Самостійна робота студентів включає: опрацювання лекційного матеріалу і рекомендованої літератури; пошук, аналіз літератури і електронних джерел інформації; підготовку термінологічного словника; розробку програми першої психологічної допомоги та психологічної реабілітації постраждалих в наслідок надзвичайної ситуації; підготовка до написання контрольних робіт, інших форм поточного контролю; систематизація вивченого матеріалу перед семестровим екзаменом.

Завдання самостійної роботи описані в робочій програмі до курсу. Сукупна кількість балів за самостійну роботу – 15 балів. Конспект самостійної роботи студент здає за 10 днів до тижня КСР (контролю самостійної роботи).

Вимоги до оцінювання самостійної роботи студентів.

Завдання, що оцінюються у 2 бали: 2 бали виставляється у тих випадках, якщо завдання здані вчасно і в повному обсязі з дотриманням правил академічної доброчесності. 1 бал виставляється, якщо завдання не здано у повному обсязі або невчасно. 0 балів виставляється, якщо завдання не здано.

Вимоги до оцінювання дослідницької роботи, що оцінюється у 3 бали: 3 бали виставляється, якщо завдання актуальне, виконано вчасно і в повному обсязі, відповідає обраній темі і меті, є доступним для аудиторії, використовуються унаочнення, дотримана структура виступу. 2 бали виставляються, якщо завдання актуальне, виконано вчасно, але не в повному обсязі, є помилки; відповідає обраній темі і меті, є малодоступним для аудиторії, унаочнення не використовуються, дотримана структура виступу. 1 бал виставляються, якщо завдання актуальне, виконано вчасно, але не в повному обсязі, є помилки; мало відповідає обраній темі і меті, є малодоступним для аудиторії, унаочнення не використовуються, не дотримана структура виступу. 0 балів виставляється, якщо завдання не виконано.

Для оперативного опитування студентів на семінарських заняттях використовують *тестовий контроль знань*. Для цього передбачені завдання з вибором однієї правильної відповіді з чотирьох запропонованих, завдання на встановлення правильної відповідності, завдання на встановлення правильної послідовності. Сукупна кількість балів за тест – 5 балів.

Завдання з вибором однієї правильної відповіді передбачають перевірку цілої низки знань, умінь, навичок (знання термінів, процесів тощо, вміння конкретизувати, вміння виділяти головне, вміння визначати передумови, причини, сутність розвитку розладів психіки). Завдання вважається виконаним, якщо студент вказав правильний варіант відповіді, і оцінюється у 0,5 бала.

Завдання на встановлення правильної відповідності (логічні пари). До кожного завдання подано інформацію, що позначено цифрами (лівий стовпчик) та буквами (правий стовпчик). Виконуючи завдання, необхідно установити відповідності між двома групами інформації, позначеної цифрами та буквами (утворити логічні пари). Кожна правильно визначена логічна пара оцінюється в один бал. Максимальна кількість балів за завдання – 2.

Завдання на встановлення правильної відповідності. До кожного завдання подано перелік процесів, симптомів тощо, позначених буквами. Їх необхідно розташувати у правильній послідовності. Завдання вважається виконаним, якщо студент визначив правильну послідовність, і оцінюється в 1 бал.

Контрольна робота студентів максимально оцінюється у 10 балів, де 9-10 б. виставляється, коли питання контрольної роботи розкриті повністю, наведені приклади описаних явищ, подано обґрунтування виникнення того чи іншого явища; 8-7 б. виставляються у разі недостатнього аналізу явища, наведено лише один приклад, питання розкрито не в повній мірі, проте студент дав відповіді на всі питання; 6-5 б. за контрольну роботу виставляється, коли студент не

відповів на одне питання контрольної роботи, дав часткові відповіді на решта і не навів приклади описаних явищ; 4-3 б. виставляється, коли студент не відповів на половину питань, проте дав часткові малозмістовні відповіді на решта; 2-1 б. виставляється студенту, який не відповів на жодне питання, або у відповідях не розкритий зміст питання.

Перед написанням письмової роботи у форматі тестів, контрольної роботи тощо студенти отримують завдання та посилання на навчально-методичну й наукову літературу для самостійної підготовки.

Підсумковий контроль здійснюється у формі екзамену. На екзамен виносяться питання програми навчальної дисципліни «Психологічна допомога у надзвичайних ситуаціях». Студент набирає 50 балів за роботу впродовж семестру та 50 балів – за екзамен. Білет складається з 3 завдань. Перше і друге завдання – теоретичний аналіз питання, третє завдання – прикладне значення предмету. Також екзамен може бути онлайн у формі тестів.

Умови допуску до підсумкового контролю. Виконання усіх запланованих робочою програмою дисципліни форм навчальної роботи, що підлягають контрольному оцінюванню. Пропущені заняття відпрацьовуються протягом місяця (усно або ж за допомогою тестів) після пропущеного заняття або протягом тижня КСР. Самостійна робота (конспект) повинні бути здані до завершення змістового модуля з теми. Мінімальна кількість балів для допуску до екзамену – 25 балів. Форми оцінювання в університеті регламентуються згідно Порядку організації та проведення оцінювання успішності здобувачів вищої освіти Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника (https://nmv.pnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/118/2021/04/isinuvannia_nove2.pdf) Облік навчальної роботи студентів здійснюється згідно Положення про електронний журнал обліку навчальної роботи здобувачів освіти у ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» (нова редакція) (<https://nmv.pnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/118/2021/01/elektronni-zyrnalu.pdf>)

Розподіл балів, які отримують студенти

Поточне опитування та самостійна робота							Екзамен	Сума
Змістовий модуль 1				Змістовий модуль 2				
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7		
Усні /письмове опитування на семінарах – 10 Тестування – 5 Самостійна робота – 5				Усні /письмове опитування на семінарах - 5 Тестування – 5 Самостійна робота – 10 Контрольна робота – 10			50	100

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
90 – 100	A	Відмінно
80 – 89	B	Добре
70 – 79	C	Добре
60 – 69	D	Задовільно
50 – 59	E	Задовільно
26 – 49	FX	незадовільно з можливістю повторного складання

0-25	F	не задовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Методичне забезпечення

1. Кулеша-Любінець М.М. Психологічна допомога у надзвичайних ситуаціях: навч.-метод.комплекс для студентів спеціальності «Психологія». Івано Франківськ: Симфонія форте, 2011. 48 с.

Рекомендована література

Основна література:

1. Андерсен К., Рьокхольт Е. Г., Рісе М. Групи психологічної підтримки для дітей та підлітків, які втратили близьких людей. Методичний посібник, 2017. 224 с.
2. Боснюк В. Ф. Психологічний спецпрактикум з екстремальної та кризової психології: курс лекцій. Х.: НУЦЗУ, 2021. 76 с. URL: <http://surl.li/ggffq>
3. Герман Дж. Психологічна травма та шлях до видужання: наслідки насильства – від знуцань у сім'ї до політичного терору. Львів, 2019. 424 с.
4. Горбунова В.В., Карачевський А.Б., Климчук В.О., Нетлюх Г.С., Романчук О.І. Соціально-психологічна підтримка адаптації ветеранів АТО: посібник для ведучих груп : навчальний посібник. Львів : Інститут психічного здоров'я Українського католицького університету, 2016. 96 с. URL: <http://surl.li/fklpg>
5. Екстремальна психологія: Підручник / За заг. ред. проф. В.Тімченка. К.: ТОВ «Август Трейд», 2007. 502 с.
6. Кокур О.М., Агаєв Н.А., Пішко І.О., Лозінська Н.С., Остапчук В.В. Психологічна робота з військовослужбовцями - учасниками АТО на етапі відновлення: Методичний посібник. К.: НДЦ ГП ЗСУ, 2017. 282 с. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/84274034.pdf>
7. Мороз Р. А. Психологія травмуючих ситуацій та надання психологічної допомоги: методичні рекомендації. Миколаїв: Ілліон. 2016. 224 с.
8. Перша психологічна допомога: Посібник для працівників на місцях. К.: Університетське видавництво «ПУЛЬСАРИ», 2017. 66 с. URL: <http://surl.li/ggfgb>
9. Сантандер Хеґе та ін. Групи психологічної підтримки дорослих, які втратили близьких людей внаслідок різних обставин. Методичний посібник. 2017. 152 с.
10. Тероризм: теоретико-прикладні аспекти: навчальний посібник / кол. авторів; за заг. ред. проф. В.К. Гришука. Львів: ЛьвДУВС, 2011. 328 с. URL: <http://surl.li/ggfgg>

Додаткова література:

11. Бессел ван дер Колк. Тіло веде лік. Як лишити психотравми в минулому. К. : Vivat, 2022. 624 с.
12. Бондаревська Л. Вплив травмуючих переживань на виникнення психічного вигорання. Психологія і суспільство. 2008. №2. С.185-188.
13. Боуен Деніс Вступ до клінічної психології. Курс лекцій; пер. О.Карабчук Київ: Горобець, 2018. 152 с.
14. Буцька Л., Шкраб»жок В., Кулеша-Любінець М. Сучасні концепції механізмів виникнення та розвитку больових синдромів невісцерального походження у осіб, що працюють в умовах високих психофізичних навантажень. Огляд літератури. DIGITAL TRANSFORMATION OF SOCIETY: THEORETICAL AND APPLIED APPROACHES / Edited by M. WierzbikStronńska, O.Nestorenko, Monograph 46, University of Technology, Katowice, 2021, 659 с., С. 535-548.
15. Ведмідь Н. Методологічні основи типізації суб'єктів санаторно-курортної діяльності. Вісник КНТЕУ. 2012. № 6. С. 72-83. URL: <http://visnik.knute.edu.ua/files/2012/06/8.pdf>
16. Галецька Інна, Сосновський Титус. Психологія здоров'я: теорія та практика. Львів:

- Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2006. 338 с. <http://surl.li/ggfva>
17. Гриневич Є. Г., Лінський І. В. Надзвичайні ситуації і психічне здоров'я населення України. *Таврійський журнал психіатрії*. 2006. Т. 3, № 4. URL: <http://www.psychiatry.ua/articles/paper231.htm>
 18. Гриневич Є. Г. Комплексна соціально-психологічна та психотерапевтична допомога постраждалим внаслідок надзвичайних ситуацій, техногенних аварій та катастроф (загальні принципи, структура, мета й задачі, методичні підходи та заходи). *Новини української психіатрії*. Київ–Харків, 2007. URL: <http://www.psychiatry.ua/articles/paper237.htm>
 19. Гриневич Є. Г. Оцінка ефективності надання психолого-психіатричної та психотерапевтичної допомоги постраждалим внаслідок надзвичайних ситуацій. *Журнал психіатрії і медичної психології*. 2007. № 1. С. 32–40 URL: <http://www.psychiatry.ua/articles/paper236.htm>
 20. Гриценко Л. Посттравматичний стресовий розлад у дітей: вікові особливості. *Психолог*. 2004. № 19 (травень). С. 10-16.
 21. Дорожевець А. Когнітивні механізми адаптації до кризових подій. *Психолог*. 2004. № 17 (травня). С.20-29.
 22. Захист і самопоміч у надзвичайних ситуаціях : посібник для самостійного вивчення населенням способів захисту від надзвичайних ситуацій та дій у разі їх виникнення / за ред. С.І. Осипенко, О.В. Ткач. К., 2019. 48 с. <http://surl.li/ggfew>
 23. Зливков В.Л., Лукомська С.О., Федан О.В. Психодіагностика особистості у кризових життєвих ситуаціях. К.: Педагогічна думка, 2016. 219 с.
 24. Зрозуміло! ОНЛАЙН-КУРС «ПСИХОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА ДОРΟΣЛИХ ТА ДІТЕЙ ПІД ЧАС ПОВІТРЯНОЇ ТРИВОГИ У ШКОЛІ» <https://zrozumilo.in.ua/search-courses/>
 25. Корнієнко І., Католик Г. Психологічна допомога дітям, що зазнали травми внаслідок катастрофи. *Психолог*. 2004. № 46 (грудень). С.8-12.
 26. Кулеша-Любінець М.М., Олійник Д.В., Лосяк Н.І. Абетка психічного здоров'я як медіапсихологічний ресурс у період пандемії COVID-19. Медіаторчість в сучасних реаліях: протистояння медіатравмі. Видання третє. Матеріали Всеукраїнської наукової інтернет-конференції (з міжнародною участю) (м. Київ, 19 червня 2020 р.); [укладач Чаплінська Ю.С.]. 2020. URL: <http://surl.li/gleeu>
 27. Курортологія та курорти України : навч. посіб. для самостійної роботи студентів VI курсу медичних факультетів при підготовці до практичних занять з навчальної дисципліни «Медична реабілітація» / уклад. С. М. Малахова, О. О. Черепок, Н. Г. Волох. Запоріжжя : ЗДМУ, 2019. 105 с. URL: <http://surl.li/ggfgm>
 28. Лебедева С.Ю., Оніщенко Н.В., Тімченко О.В., Тітаренко Д.С., Ткач М.І., Христенко В.Є. Особливості надання екстреної психологічної допомоги постраждалим при аваріях на шахтах Донеччини: монографія. Х.: НУЦЗУ, 2011. 219 с. URL: <http://surl.li/gkvwj>
 29. Методичні рекомендації щодо першої психологічної допомоги сім'ям з дітьми, дітям, які перебувають у зоні збройного конфлікту / під заг. ред. Іванової О.Л. 2014.
 30. Миронець С.М., Тімченко О.В. Негативні психічні стани рятувальників в умовах надзвичайної ситуації: Монографія. К.: Консультант, 2008. 232 с.
 31. Міщиха Л. П., Кулеша-Любінець М. М. Психічне здоров'я як складова особистісного благополуччя. Психічне здоров'я як складова особистісного благополуччя. Сучасні тенденції спрямовані на збереження здоров'я людини. Збірник наукових праць. Харків, 2020. Вип.1. С.166-168.
 32. Москалець В. П. Психологія особистості. Підручник. К., 2021. 364 с.
 33. Мурджані А. Сила емпатів, переваги чутливості в цьому жорстокому світі / пер. з англ. Т.

- Кільчук, К., 2021. 208 с.
34. Мур Томас. Піклування про душу: як сповнити глибиною і сенсом щоденне життя / пер. з англ. О. Демиденко; за фах.ред. Д. Зелеського і О. Фешовця. Львів: Вид-во «Астролябія», 2020. 448 с.
 35. Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 31.08.2017 №747 «Про затвердження Порядку психологічного забезпечення в Державній службі України з надзвичайних ситуацій» <http://surl.li/ggfxz>
 36. Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 16.06.2014 р. № 398 «Порядок надання психологічної підтримки постраждалим при надзвичайній ситуації» <http://surl.li/ggfsv>
 37. Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 09.03.2022 р. № 441 «Про затвердження порядків надання домедичної допомоги особам при невідкладних станах» <http://surl.li/ftfev>
 38. Наказ Міністерства соціальної політики України від 01.06.2018 р. № 810 «Про затвердження Стандарту психологічної діагностики та форм документів з організації психологічної реабілітації учасників антитерористичної операції та постраждалих учасників Революції Гідності» URL: <http://surl.li/ggdjn>
 39. Наказ Міністерства у справах ветеранів України від 13.06.2022 р. № 96 «Про затвердження форм індивідуального плану, угоди про здійснення психологічної реабілітації, картки психологічного супроводження отримувача послуг із психологічної реабілітації» URL: <http://surl.li/ggdfq>
 40. Невидимі наслідки війни. Як розпізнати? Як спілкуватись? Як допомогти подолати? Довідник для широкого кола фахівців / за заг. ред. К. Возніцина, Л. Литвиненко. Київ, 2020. 192 с. URL: <http://surl.li/fvmje>
 41. Осадько О. Страх тривоги: специфіка психологічної допомоги. Психолог. 2004. 13 квітня. С.9-14.
 42. Основи реабілітаційної психології: подолання наслідків кризи. Навчальний посібник / за заг.ред Л. Гридковець. Том 3. Київ, 2018. 236 с. URL: <https://www.osce.org/files/f/documents/4/d/430841.pdf>
 43. Охорона психічного здоров'я в умовах війни / пер. з англ. Тетяна Семигіна, Ірина Павленко, Євгенія Овсяннікова [та ін.]. К. : Наш формат, 2017. 1068 с. URL: <http://surl.li/fvmij>
 44. Панок В. Г. Методичні підходи до надання психологічної допомоги потерпілим від техногенної катастрофи / Центр, соц. експертиз і прогнозів ін.-ту соціол. НАН України та ін. К., 2019. 104 с. URL: <http://surl.li/fvltld>
 45. Панок В., Коврижних Ю. Скривдені діти. Що таке зловживання щодо дітей. Психолог. 2004. №48 (грудень). С.2-12.
 46. Посібник з психічного здоров'я та психосоціальної підтримки Гуманітарна допомога в Україні та сусідніх країнах. URL: [Inter-Agency Standing Committee](http://inter-agency-standing-committee.org/), 2022.
 47. Постанова Кабінету Міністрів України від 24.03.2004 р. № 368 «Про затвердження Порядку класифікації надзвичайних ситуацій за їх рівнями» URL: <http://surl.li/giww>
 48. Постанова Кабінету Міністрів України від 29.11.2022 р. № 1338 «Порядок та умови надання безоплатної психологічної допомоги особам, які звільняються або звільнені з військової служби, з числа ветеранів війни, осіб, які мають особливі заслуги перед Батьківщиною, членам сімей таких осіб та членам сімей загиблих (померлих) ветеранів війни і членам сімей загиблих (померлих) Захисників та Захисниць України відповідно до [Закону України](#) “Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту” URL: <http://surl.li/ecmez>
 49. Практична психосоматика: депресія. Навчальний посібник / За заг. ред. О. С. Чабана, О. О.

- Хаустової. 2-е видання, доповнене. К., 2021. 216 с.
50. Практична психосоматика: діагностичні шкали. Навчальний посібник / За заг. ред. О. С. Чабана, О. О. Хаустової. К.: ВНТУ, 2018. 108 с.
 51. Протокол діагностики та терапії ПТСР (NICE). URL: <http://surl.li/ggfgr>
 52. Психологічна допомога дитині у психотравмуючій ситуації. Методичний посібник / Уклад. : Г.Б.Растроста. Суми. НВВ КЗ СОІППО: 2018. 64 с. URL: <http://surl.li/btwcj>
 53. Психологія життєвої кризи / під ред. Титаренко Т.М. К.: Либідь, 1998.348с.
 54. Ресурсна скриня: відео та матеріали з психологічної стійкості дітей URL: <http://surl.li/ggdqa>
 55. Романишин А. М., Бойко О. В. Первинна психологічна допомога і реабілітація в бойових умовах. Львів. 2014. 121 с. URL: <http://surl.li/gggcm>
 56. Соціально-педагогічна та психологічна робота з дітьми у конфліктний та постконфліктний період : метод. рек. / Н.П. Бочкор, Є.В. Дубровська, О.В.Залеська та ін. Київ: МЖПЦ «Ла Страда-Україна», 2014. 84 с.
 57. Сулятицький І., Островська К., Осьодло В. та ін. Психолого-корекційний практикум травм війни: навч. посібник. Львів, 2019. 396 с.
 58. Титаренко Т. М. Психологічне здоров'я особистості: засоби самопомоги в умовах тривалої травматизації [Текст]: монографія. Кропивницький : Імекс-ЛТД, 2018. 160 с.
 59. Туриніна О. Л. Психологія травмуючих ситуацій: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. К.: ДП “Вид. дім “Персонал”, 2017. 160 с.
 60. Ти як? Всеукраїнська програма ментального здоров'я. 2022 URL: <https://howareu.com/>
 61. Христенко В.Е. Психологія жертви: Навч. Посібн. Х., 2001. 256 с.
 62. Як говорити з дитиною про війну? 2022 URL: <http://surl.li/ggdrm>
 63. Як ти, брате? Посібники для психологічної допомоги. 2022 URL: <https://yakty.com.ua/>
 64. Kulesha-Liubinets M., Ruban E. Features of the Idea of University Students About Mental Health. Conference materials Mental Health Global Challenges of XXI Century, Lviv, 2019. Retrieved from <https://mhgc21.org/dataset-static/74/137/Kulesha-Liubinets--Ruban.pdf>
 65. Lazorko, O., Koval, S., Hrek, O., Shkrabiuk, V., Kulesha-Liubinets, M., & Bihun, N. Psychological Security of the Individual as a Functional Component of Professional Activity. BRAIN. Broad Research in Artificial Intelligence and Neuroscience, 2021, 12(4), 455-473. URL: <https://doi.org/10.18662/brain/12.4/259>
 66. Vasylieva, N., Kulesha-Liubinets, M., Trubaieva, K., Dub, M., Ribtsun, Y., & Ivantsev, N. Speech Therapy as a Component of Comprehensive Rehabilitation of Patients with Acute Impairment of Cerebral Circulation. BRAIN. Broad Research in Artificial Intelligence and Neuroscience, 2022, 13(3), 181-194. URL: <https://doi.org/10.18662/brain/13.3/361>
 67. Voskoboinikova V. V., Kalko K. O, Kulesha-Liubinets M. M., Nikolaievska Yu. V., Samoiliuk O. V., Rybalko P., Drogovoz S. M. THE EFFECTIVENESS OF MUSIC THERAPY AS A NON-DRUG APPROACH TO THE CORRECTION OF VARIOUS PATHOLOGICAL PROCESSES IN THE BODY. URL: <http://surl.li/ggfhf>